

Duurzaam Bouwen

Nota duurzaam bouwen Leidschendam-Voorburg 2004-2009

Afdeling Ruimte, Wonen en Milieu
Cora J. Gijswijt en Marian Rood
januari 2004

Inhoud

Inhoud	2
1. Inleiding.....	3
1.1 waarom een Duurzaam Bouwen beleid?	3
1.2 Wat is duurzaam bouwen?	3
1.3 Rijksbeleid	4
1.4 Stadsgewest Haaglanden	4
1.5 Gemeente Leidschendam-Voorburg	5
2. Ambities duurzaam bouwen.....	7
2.1 Stedenbouw en ruimtelijke inrichting.....	7
2.2 Woningbouw nieuw en beheer	7
2.3 Utiliteitsbouw nieuw en beheer.....	8
2.4 Grond- Weg en Waterbouw.....	9
2.5 Bedrijventerreinen	9
3. Implementatie duurzaam bouwen.....	11
3.1 Organisatie	11
3.2 Kennisontwikkeling	12
3.3 Convenanten	12
3.4 Monitor t.b.v. duurzaam bouwen beleid	13

1. Inleiding

1.1 WAAROM EEN DUURZAAM BOUWEN BELEID?

In het collegeprogramma 2002-2006 'Samen sterker' heeft de gemeente uitgesproken om duurzaam bouwen en een duurzame stedelijke ontwikkeling te bevorderen en waar mogelijk zoveel mogelijk het goede voorbeeld te geven. Duurzaam bouwen is niet wettelijk voorgeschreven en berust op vrijwilligheid bij organisaties, particulieren, burgers en bedrijven. Gezien dit feit is het belangrijk om een helder beleidskader te hebben op basis waarvan bij ruimtelijke projecten met de betrokken partijen afspraken gemaakt worden over duurzaam bouwen. Daarbij is de organisatie een belangrijke succesfactor. In alle fasen van het bouwproces van initiatief tot en met beheer en uiteindelijk sloop worden immers keuzes gemaakt die invloed hebben op aspecten als natuur, water, energie, comfort en flexibiliteit. Van een succesvol duurzaam bouwen beleid is sprake als duurzaam bouwen een standaard onderdeel is van de bouwpraktijk.

Deze nota gaat eerst in op bestaand beleid, zowel op nationaal en regionaal niveau als op het beleid van de voormalige gemeenten. Vervolgens wordt ingegaan op de ambitie die haalbaar wordt geacht voor duurzaam bouwen. Hierbij wordt er van uitgegaan dat de meeste energie gestoken wordt in kansrijke projecten op het terrein van duurzaam bouwen. De grootste kansen liggen bij de gemeentelijke gebouwen en de openbare inrichting. Afhankelijk van de grondpositie van de gemeente en de bereidheid van projectontwikkelaar, bouwer en/of woningcorporatie wordt de hoogte van een ambitieniveau van een bouwproject bepaald. Tot slot wordt ingegaan op de implementatie van duurzaam bouwen.

1.2 WAT IS DUURZAAM BOUWEN?

Duurzaam bouwen is het op zodanige wijze inrichten, bouwen, beheren en slopen van gebouwen en de gebouwde omgeving dat de schade aan het milieu in alle stadia van ontwerp tot en met sloop zoveel mogelijk wordt beperkt of tot staan wordt gebracht. Het gaat bij duurzaam bouwen om milieu, comfort, aanpasbaarheid, leefbaarheid en toekomstwaarde.

Duurzaam bouwen kan gevat worden in drie beleidslijnen te weten integraal ketenbeheer, energie-extensivering en kwaliteitsbevordering.

Integraal ketenbeheer

Integraal ketenbeheer betekent het zoveel mogelijk sluiten van kringlopen van grondstoffengebruik door het voorkomen van afvalstromen en door het bevorderen van hergebruik van bouw- en sloopafval en 'afval' warmte.

Energie-extensivering

Energie extensivering is het realiseren van besparing op ruimte- en tapwaterverwarming in woningen en utiliteitsgebouwen door het beperken van de vraag, het verhogen van het aandeel van duurzame energie en efficiencyverbetering.

Kwaliteitsbevordering

Kwaliteitsbevordering is zorgen voor het verhogen van de kwaliteit van de gebouwde omgeving. Zo levert bijvoorbeeld vloerverwarming, dat veel wordt toegepast in combinatie met duurzame energie, stralingswarmte op. Dit is een vorm van warmte die door iedereen als de meest aangename vorm wordt beschouwd en dus bijdraagt aan het comfort. Bovendien ontbreken bij vloerverwarming de radiatoren, wat een bijdrage levert aan stofarme en dus gezonde woning of werkplek. Een ander voorbeeld is het integreren van natuur in de gebouwde omgeving. Een 'groene' omgeving wordt hoog gewaardeerd door bewoners.

1.3 RIJKSBELEID

Het Beleidsprogramma Duurzaam Bouwen 2000-2004 beschrijft het beleid van de rijksoverheid, gericht op verankering van duurzaam bouwen in beleid en praktijk. In de komende jaren richt het beleid voor duurzaam bouwen op gebouwniveau zich op energie, materialen en gezondheid. Doel van energiebesparing en toepassing van hernieuwbare energie is terugdringing van de uitstoot van CO₂ door de gebouwde omgeving. Verantwoord materiaalgebruik betekent beperking van de milieueffecten van de materialen die in bouwwerken worden toegepast, en zoveel mogelijk hergebruik. Het waarborgen van een goed binnenklimaat is gericht op de gezondheid van bewoners en gebouwgebruikers. Het binnenmilieu moet zo goed zijn dat het verblijf geen allergieën, cura en kanker veroorzaakt. 'Gezond' betekent ook dat een gebouw voldoet aan de criteria voor geluidsoverlast en stank. Het streven is op deze drie terreinen de inzet van het beleid concreter en meetbaar te maken. Voor het klimaatbeleid is dat thans al goed mogelijk. Voor materiaalgebruik in gebouwen zal het naar verwachting binnen twee jaar mogelijk zijn om de milieueffecten in kwantitatieve termen inzichtelijk te maken.

Voor duurzaam bouwen zijn er verschillende hulpmiddelen ontwikkeld. De bekendste zijn de nationale pakketten. De pakketten zijn ontwikkeld als standaard voor de Nederlandse bouwpraktijk. De pakketten bestaan uit vaste en variabele maatregelen gericht op duurzaam bouwen. De volgende pakketten zijn beschikbaar:

1. Nationaal Pakket Duurzame Stedenbouw;
2. Nationaal Pakket Woningbouw nieuw;
3. Nationaal Pakket Woningbouw beheer;
4. Nationaal Pakket Utiliteitsbouw nieuw en beheer;
5. Nationaal Pakket Duurzaam Bouwen Grond- weg- en waterbouw.

1.4 STADSGEWEST HAAGLANDEN

Het Stadsgewest Haaglanden heeft in februari 2002 haar duurzaam bouwen beleid geactualiseerd en vastgelegd in "Regionale Afspraken Duurzaam Bouwen voor de woningbouw nieuw en beheer, 2002". In Zuid-Holland werken de waterkwaliteitsbeheerders en de provincie samen op het gebied van de waterkwaliteit en de aanpak van diffuse bronnen. Voor Zuid-Holland is geconstateerd dat de toepassing van zink en koper op plaatsen waar dit uit kan logen, tot een aanzienlijke belasting van het oppervlaktewater leidt. Dit heeft ten eerste te maken met het feit dat het wateroppervlak in Zuid-Holland op veel plaatsen onder directe invloed van de bebouwde omgeving staat en ten tweede dat zink door de nabijheid van de zee

versneld oplost in water. In Haaglanden is daarom het vermijden van de materialen zink, lood en koper onderdeel van het duurzaam bouwen beleid.

De regionale afspraken bestaan uit drie ambitieniveaus: ondergrens, richtinggevend ambitieniveau en hogere ambities. De ambitiegrenzen worden bepaald met behulp van de maatlat van de Regeling Groenfinanciering. Deze regeling is op haar beurt gebaseerd op de nationale pakketten duurzaam bouwen woningbouw nieuw en beheer. Naast deze ambities zijn acht extra maatregelen, waarvan drie verplicht, toegevoegd. Deze maatregelen zijn van regionaal belang of tot op heden nog niet in de nationale pakketten opgenomen. De drie verplichte maatregelen zijn:

1. Indien hout wordt toegepast, pas dan duurzaam geproduceerd hout toe. Dit is met name hout met het FSC-keurmerk (Forest Stewardship Council).
2. Vermijd consequent het gebruik van zink, lood en koper voor zover blootgesteld aan de buitenlucht en gebruik geen koper voor waterleidingen¹.
3. Beperk zoveel mogelijk het gebruik van PVC in alle bouwdelen. Indien gebruik wordt gemaakt van PVC, gebruik dan gerecycled PVC en PVC waarvoor een retoursysteem bestaat.

Stadsgewest Haaglanden is ook gestart met het ontwikkelen van duurzaam bouwen beleid voor de utiliteitsbouw en de grond- weg- en waterbouwsector. Tot die tijd zal Leidschendam-Voorburg het nationaal pakket utiliteitsbouw en nationaal pakket voor de sector Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW) gebruiken.

Het stadsgewest heeft een dubo-consulent die de gemeente kan ondersteunen bij de verdere ontwikkeling en uitvoering van haar duurzaam bouwen beleid. Te denken valt aan de verdere ontwikkeling van het dubo-instrumentarium. Het rekenprogramma Ecoquantum bijvoorbeeld kan mogelijk in de toekomst de maatregelenlijsten vervangen. Op dit moment doet Zoetermeer ervaring op met dit instrument in de nieuwbouwwijk Oosterheem. Ook op concreet projectniveau en op het niveau van handhaving kan de dubo-consulent om advies gevraagd worden. Het dubo-consulentschap Haaglanden zal in 2004 verder worden vormgegeven aan de hand van een plan van aanpak dubo-consulentschap.

1.5 GEMEENTE LEIDSCHENDAM-VOORBURG

De voormalige gemeente Leidschendam voerde vanaf 1995 een duurzaam bouwen beleid. De voormalige gemeente Voorburg daarentegen kende geen duurzaam bouwen beleid, maar had in haar milieubeleidsplan en het meerjaren stedelijk vernieuwingsprogramma opgenomen om een duurzaam bouwen beleid te ontwikkelen en bouwprojecten te realiseren volgens de uitgangspunten van duurzaam bouwen.

¹ Zink, koper en lood wordt al lange tijd toegepast in gebouwen. Niet alleen als dakbedekking, goten en hemelwaterafvoeren, maar ook voor ornamenten. Bij monumenten maakt deze materiaalkeuze veelal een wezenlijk onderdeel uit van de monumentale waarde van het pand. Het vermijden van zink, lood en koper is in die situaties dan ook géén optie en voor monumenten wordt dan ook maatwerk voorgesteld, zie paragraaf 2.2.4.

In het collegeprogramma van de gemeente Leidschendam-Voorburg is opgenomen dat de gemeente duurzaam bouwen bevordert en waar mogelijk de gemeente hierbij het goede voorbeeld geeft. Bij ruimtelijke ontwikkeling besteedt de gemeente aandacht aan duurzaamheid van zowel bouw als ruimte. In 2002 heeft de gemeente zich geconformeerd aan de regionale afspraken met betrekking tot duurzaam bouwen.

In het Milieuprogramma 2002-2003 zijn ambities uitgesproken op de gebieden van duurzame (stedelijke) ontwikkeling en duurzaam bouwen.

Relevante onderwerpen uit de Regionale Afspraken Duurzaam Bouwen voor de woningbouw nieuw en beheer, het Milieuprogramma 2002-2003 en het Activiteitenplan klimaatbeleid 2002-2006 zijn opgenomen in deze beleidsnotitie.

2. Ambities duurzaam bouwen

De Nationale pakketten duurzaam bouwen en de regionale afspraken zijn de belangrijkste instrumenten die de gemeente Leidschendam-Voorburg gaat gebruiken bij het in de praktijk brengen van duurzaam bouwen.

Hieronder is voor de verschillende schaalniveaus en bouwtype weergegeven wat het beleid van de gemeente Leidschendam-Voorburg is. Het betreft:

1. Stedenbouw en ruimtelijke inrichting
2. Woningbouw nieuw en beheer
3. Utiliteitsbouw nieuw en beheer
4. Grond- Weg en Waterbouw
5. Bedrijventerreinen

2.1 STEDENBOUW EN RUIMTELIJKE INRICHTING

De belangrijkste doelgroep is de gemeente zelf. Bij ruimtelijke ontwikkeling is de gemeente leidend. Het ambitieniveau van duurzame stedenbouw is dat bij elk project maatregelen worden toegepast, die in het Nationaal Pakket Duurzame Stedenbouw aangeduid zijn als “**altijd doen**”. Afhankelijk van lokale situaties, belangen van verschillende actoren en enthousiasme wordt een hoger ambitieniveau uitgewerkt.

Een ander instrument voor de inbreng van milieu-aspecten bij voorkomende ruimtelijke plannen is het zogenaamde MIRUP (Milieu in Ruimtelijke Plannen), ontwikkeld door Haaglanden. Het instrument bestaat uit:

1. Een systematische methode om ambities en maatregelen in een plangebied voor duurzame inrichting op te stellen,
2. Praktische informatie hoe deze milieuaspecten in het planproces te brengen en
3. Voorbeelden.

2.2 WONINGBOUW NIEUW EN BEHEER

De doelgroepen waarmee we te maken hebben bij woningbouw nieuw en beheer zijn:

1. Particuliere bouwers en verbouwers
2. Woningcorporaties
3. Projectontwikkelaars
4. Monumenten

2.2.1 Particuliere bouwers en verbouwers

Deze doelgroep bestaat uit individuele burgers die bij de gemeente een bouwvergunning voor een nieuw te bouwen woning of een verbouwing aanvragen. Het beleid van de gemeente is er op gericht deze doelgroep te informeren en te adviseren over duurzaam bouwen en verbouwen. De afdeling Servicecentrum is hier verantwoordelijk voor. Zij zorgt voor informatie over duurzaam bouwen, bijvoorbeeld in de vorm van voorbeelden, tips over duurzaam bouwen en verwijzingen. Deze informatie heeft een wervend karakter. Als communicatiemiddel worden folders, brochures en de website van de gemeente gebruikt.

2.2.2 Woningcorporaties

De beide woningcorporaties, WoonInvest en Vidomes, hebben met de voormalige gemeenten Voorburg en Leidschendam afzonderlijke afspraken gemaakt. Deze afspraken worden geactualiseerd. Er worden nieuwe prestatieafspraken gemaakt tussen de gemeente Leidschendam-Voorburg en de afzonderlijke corporaties. De inzet van de partijen is het hoogste ambitieniveau zoals omschreven in het regionale duurzaam bouwen beleid. Tevens worden afspraken gemaakt over de relevante onderwerpen uit het klimaatbeleid, met name het Energie Prestatie Advies (EPA). In de concept-prestatieafspraken is een tekstvoorstel met deze strekking opgenomen.

2.2.3 Projectontwikkelaars

Per project wordt met de betrokkenen het ambitieniveau van duurzaam bouwen bepaald. De inzet van de gemeente bij de onderhandelingen is het hoogste ambitieniveau uit de regionale afspraken. Het afgesproken ambitieniveau zal bepaald worden door de mogelijkheden die de situatie biedt en de invloed die de gemeente op de onderhandelingen uit kan oefenen. Heeft de gemeente grond in eigendom dan is de zeggenschap van de gemeente groter en zal onder andere via de gronduitgifte in ieder geval minimumvoorwaarden worden opgenomen. De afspraken hierover worden vastgelegd in een convenant.

2.2.4 Monumenten

Een bijzondere doelgroep binnen duurzaam bouwen is de monumentenzorg. Duurzaam bouwen en monumentenzorg hebben een gezamenlijke doelstelling, die er uit bestaat dat we onze erfenis aan milieugoederen - waaronder het gebouwde cultureel erfgoed - zodanig beheren en nalaten aan onze nakomelingen dat ook zij over die nalatenschap kunnen beschikken. Monumenten zijn in die zin gebouwen die reeds bewezen hebben dat ze duurzaam zijn. Duurzaam bouwen en monumentenzorg hoeven elkaar dan ook niet te bijten als voor monumenten in het licht van duurzaamheid maatwerk wordt geleverd. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg heeft hiertoe een brochure 'Duurzame Monumentenzorg' uitgebracht. Hierin is aangegeven hoe dit maatwerk vorm kan worden gegeven.

2.3 UTILITEITSBOUW NIEUW EN BEHEER

De Utiliteitsbouw wordt ingedeeld in:

- Eigen gemeentelijke gebouwen
- Scholen
- Utiliteitsbouw door derden

2.3.1 Gemeentelijke gebouwen

Voor gemeentelijke gebouwen wordt per project een ambitieniveau bepaald op basis van het Nationaal Pakket Duurzaam Bouwen en Beheren Utiliteitsbouw. Inzet is het hoogste ambitieniveau, namelijk: alle vaste en variabele maatregelen die binnen een redelijk termijn² kunnen worden terugverdiend. Daarnaast gelden ook de maatregelen uit het Klimaatbeleid, zoals een EPC toepassen van een met 4% - 8% verscherpte EPC voor nieuwbouw en een Energie Prestatie Advies uit laten voeren voor de bestaande gemeentelijke gebouwen.

² economische of technische levensduur

2.3.2 Scholen

Voor scholen geldt een ambitieniveau dat alle vaste maatregelen en alle variabele kostenneutrale maatregelen uit het Nationaal pakket Utiliteitsbouw, die binnen een redelijke termijn kunnen worden terugverdiend, toegepast moeten worden. Het ambitieniveau en de maatregelen worden in overleg met de besturen van de scholen vastgelegd in een convenant.

De financiële normen voor het primaire en voortgezet onderwijs zijn vastgelegd in de gemeentelijke regelgeving. Deze financiële normen moeten worden aangepast aan het ambitieniveau voor duurzaam bouwen. Uit onderzoek³ is gebleken dat de “meerkosten” voor duurzaam bouwen minimaal 1% van de stichtingskosten bedragen. De raming van de kosten voor schoolgebouwen is voor de komende 10 jaar circa 25 miljoen euro. De meerkosten voor duurzaam bouwen zijn dan € 250.000. Deze ramingen zijn zeer globaal en meer duidelijkheid bestaat hier pas over nadat de gemeenteraad zich heeft gebogen over het integraal huisvestingsplan voor het onderwijs.

2.3.3 Utiliteitsbouw door derden

Voor utiliteitsbouw van derden, bijvoorbeeld kantoorgebouwen, geldt als ambitieniveau dat alle vaste maatregelen en alle variabele kostenneutrale maatregelen uit het nationaal pakket utiliteitsbouw toegepast worden. Het ambitieniveau en de maatregelen worden in overleg met de eigenaar en/of projectontwikkelaar vastgelegd in een convenant. Ook hier geldt wederom dat in het geval dat de gemeente grond in eigendom heeft, de invloed van de gemeente op de onderhandelingen groter zal zijn. Via de gronduitgifte zullen in ieder geval minimumvoorwaarden worden opgenomen.

2.4 GROND- WEG EN WATERBOUW.

Bij de werken: wegen; kabels, leidingen en buizen; waterwegen en waterkeringen; groen en water wordt zowel bij het dagelijks beheer als bij reconstructie, nieuwbouw en sloop het Nationaal Pakket Duurzaam Bouwen voor de GWW-sector gebruikt.

Het ambitieniveau is:

- Alle vaste maatregelen, die toepasbaar zijn
- Alle vaste en variabele maatregelen met minder kosten of die kostenneutraal zijn
- Alle vaste en variabele maatregelen die binnen een redelijke termijn⁴ kunnen worden terug verdiend

2.5 BEDRIJVENTERREINEN

Een duurzaam bedrijventerrein is een terrein waar rekening gehouden is met de omgeving en waar zoveel mogelijk wordt samengewerkt om een verhoogd (milieu-) rendement te krijgen en te behouden. Bij het ontwikkelen, revitaliseren en beheren van bedrijventerreinen kunnen de volgende beleidslijnen worden gevolgd:

1. Integraal ketenbeheer
2. Energie-extensivering en

³ Basisscholen Bos en Lanen, Deloitte & Touche, 7 april 2000

⁴ economische of technische levensduur

3. Kwaliteitsbevordering.

Praktische voorbeelden zijn het gebruik maken van restwarmte en spoelwater, gezamenlijk en gescheiden afvalinzameling, woon- werkverkeer via vervoersmanagement en compact ruimtegebruik. Door middel van parkmanagement wordt de samenwerking tussen bedrijven contractueel vastgelegd.

De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft relatief kleine bedrijventerreinen, zoals Overgoo en de Star. Het ambitieniveau en de maatregelen die genomen moeten worden, worden in overleg met de betrokken partijen vastgelegd in een convenant. Uitgangspunten zijn o.a.:

- Efficiënt ruimtegebruik
- Duurzaam en veilig waterbeheer
- Groenontwikkeling
- Duurzame en veilige verkeersafwikkeling
- Minimaliseren energiegebruik
- Duurzame energie
- Minimaliseren geluid-, stank- en andersoortige milieuhinder

3. Implementatie duurzaam bouwen

3.1 ORGANISATIE

Om duurzaam bouwen binnen de gemeente Leidschendam-Voorburg in de praktijk te brengen wordt het volgende voorgesteld.

1. De gemeentelijke projectleiders van de bouwprojecten en stedelijke vernieuwingsprojecten zorgen ervoor dat duurzaam bouwen onderdeel vormt van projectplannen. De voortgang van duurzaam bouwen wordt besproken in projectteamvergaderingen en verantwoord in voortgangsrapportages. Gemeentelijke projectleiders zorgen ervoor dat in convenanten gemaakte afspraken over duurzaam bouwen worden vastgelegd.
2. Indien de grond eigendom is van de gemeente worden duurzaam bouwen maatregelen gekoppeld aan de gronduitgifte contracten. In de algemene verkoopvoorwaarden zal een bepaling voor duurzaam bouwen worden opgenomen.
3. De afdeling Accommodaties neemt in haar ramingen voor beheer en nieuwbouw van gemeentelijke gebouwen de kosten van duurzaam bouwen maatregelen mee. De keuze voor variabele maatregelen bepaalt zij aan de hand van de terugverdientijden van deze maatregelen.
4. Aan de financiële normen voor nieuwbouw van gebouwen t.b.v. het onderwijs, die de gemeente opstelt, worden de kosten voor duurzaam bouwen maatregelen gekoppeld. De meerkosten zijn minimaal 1% van de stichtingskosten.
5. De afdeling Servicecentrum wijst de aanvrager van een bouwvergunning op de mogelijkheid om duurzaam te bouwen. Zij zorgt voor informatie over duurzaam bouwen, bijvoorbeeld in de vorm van voorbeelden, tips over duurzaam bouwen en verwijzingen. Deze informatie heeft een wervend karakter. De website van de gemeente zal als communicatiemiddel worden gebruikt. Ook wordt gebruik gemaakt van folders en brochures.
6. Ten behoeve van de toetsing, controle en "handhaving"⁵ van duurzaam bouwen in de planfase en op de bouwplaats worden door de afdelingen Dienstverlening Vergunningen en Belasting en Handhaving concrete en handzame checklists gemaakt.
7. De medewerker die plannen toetst of op de bouwplaats controles uitvoert, heeft als taak te signaleren. Indien blijkt dat afspraken over het nemen van duurzaam bouwen

⁵ Duurzaam bouwen, voor zover niet geregeld in het Bouwbesluit, kan wettelijk gezien niet worden gehandhaafd. Met "handhaven" in deze nota wordt bedoeld het signaleren en terugkoppelen naar de verantwoordelijke bouwer. Indien dat geen positief effect heeft worden de bevindingen teruggekoppeld aan de gemeentelijke projectleider.

maatregelen niet worden nagekomen, zal deze medewerker de verantwoordelijke bouwer hierop wijzen. Indien dit geen positief effect heeft, zal de medewerker dit terugkoppelen aan de gemeentelijke projectleider.

8. Voor de activiteiten op het gebied grond- weg- en waterbouw worden door de afdeling Inrichting Openbare Ruimte en Wijkbeheer concrete en handzame checklisten samengesteld.
9. Binnen de afdelingen Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Milieu; Economie, Mobiliteit en Vastgoed; Dienstverlening Vergunningen en Belasting; Handhaving; Accommodaties; Inrichting Openbare Ruimte en Wijkbeheer moet expertise zijn op het gebied van duurzaam bouwen. Voorstel is om door middel van cursussen kennis ten aanzien van duurzaam bouwen te vergroten. Vervolgens wordt duurzaam bouwen in het takenpakket van verschillende ambtenaren opgenomen.

3.2 KENNISONTWIKKELING

Veel directies en afdelingen zijn bij de uitvoering van duurzaam bouwen betrokken. Via cursussen vergroten medewerkers hun kennis over duurzaam bouwen. Bij grotere projecten worden workshops en of themabijeenkomsten georganiseerd met het doel om deskundigheid met betrekking tot duurzaamheid te vergroten. Ook andere instrumenten zoals excursies en rondleidingen zullen worden ingezet. Waar mogelijk wordt aangesloten bij de activiteiten van Haaglanden op dit gebied.

3.3 CONVENANTEN

Grote bouwprojecten, waar meerdere partijen bij betrokken zijn, vragen een specifieke aanpak om duurzaam bouwen op een hoger plan te brengen. Het is van belang om in een vroegtijdig stadium de ambities ten aanzien van duurzaam bouwen vast te leggen. Dat betekent dat in de intentieverklaring in grote lijnen de ambitie voor duurzaam bouwen wordt vastgelegd. Om duurzaam bouwen vervolgens ook op de bouwplaats in praktijk te kunnen brengen, wordt een convenant opgesteld door de gemeente en de projectontwikkelaars. Hierin is het ambitieniveau geformuleerd, zijn maatregelenlijsten opgenomen en is de organisatie beschreven.

De gemeentelijke projectleider is verantwoordelijk voor het gehele traject van het opstellen van tot de naleving hiervan. Hij of zij betreft daartoe in ieder geval de afdeling Dienstverlening, Vergunningen en Belasting bij het samenstellen van maatregelenlijsten. De afdeling Handhaving zal de toetsing op de bouwplaats ter hand nemen, waarbij zij een onderscheid maakt tussen wettelijke voorschriften en de eisen die voortvloeien uit het convenant. Bij de duurzaam bouwen maatregelen die op basis van het convenant zijn vastgesteld, wordt het resultaat van toetsing doorgegeven aan de gemeentelijke projectleider. De projectleider bespreekt dit met de projectontwikkelaar. In het convenant is bepaald welke sancties genomen worden bij het niet houden aan het convenant.

3.4 MONITOR T.B.V. DUURZAAM BOUWEN BELEID

Een monitor moet gezien worden als meetinstrument en vergelijkt de vooraf gestelde concrete en meetbare doelen met de resultaten.

Bij de start van een project worden heldere en concrete (meetbare) doelen gesteld. Deze doelen gaan over de totale breedte van duurzaam bouwen, te weten:

- Organisatie
- Proces
- Duurzame stedenbouw
- Duurzaam Bouwen nieuwbouw, beheer en GWW-sector
 - Ambitieniveau uit de regionale afspraken duurzaam bouwen
 - Maatregelenlijsten